

LA TERRA DELS LOTÒFAGS

Enriquit amb el pillatge de Troia, presa per la seva astúcia, i amb la falconada contra els cícons, Ulisses vol fer proa entre el Peloponnès i Cèrigo, cap a mestral, per tornar a la paterna Ítaca. No era aquesta la voluntat dels déus, i, després de navegar nou dies, joguina del vent de mort, arriba Ulisses amb els seus llaguts a una terra insospitada.

Si en coneix, de pobles, el vell corsari! Homes diversos en el llenguatge, en la religió, en el vestir, en els costums, en la manera de combatre... Entre tantes diversitats, però, tots els homes són mortals, parlen amb veu articulada i mengen pa. «Menjadors de pa» (*sîton édontes*) ¿no és, en la poesia dels aedes, sinònim d'*homes*? Per una herència multimil·lenària, d'endins de la tenebra neolítica, ¿no han vingut formant-se la tradició religiosa, bastida en el culte de la divinitat cereal, i l'organització domèstica, basada en el conreu dels grans, el moldre i el pastar? Ells mateixos, Ulisses i els seus pirates, ¿menjarien de gust el peix que la ventura porta a llurs filats, sense acompanyar-lo d'una bona llesca, o, en hores difícils, d'un mal rosegó? Si àdhuc els déus volen farinetes en l'ofrena dels sacrificis! Tanmateix, quan, feta aiguada i havent dinat a l'ombra de les naus, dos guerrers i un herald d'Ulisses exploren la terra que han abordat, es troben

amb uns homes pacífics, hospitalaris i... que desconeixen el pa. Són els *lotòfags*, menjadors de fruites de mel.

No és un país fabulós, no, la terra dels lotòfags. Victor Bérard demostra prou bé que de fantasia geogràfica no n'hi ha gens, a l'*Odissea*. L'antiguitat i els temps moderns han conegut aquests pobles frugívors, *menjadors de dàtils* per una gran part, que habiten la terra plana a redós de les muntanyes del Uergha, entre els *chotts* i la Petita Sirte. País de Gabes, illa de Gerba i costera d'enfront: vet aquí el Djerid, la terra dels dàtils, la terra dels lotòfags. No és un país de llegenda. És un país incorporat a la història catalana per Roger de Llúria i Ramon Muntaner, que hi van hissar i mantenir la nostra bandera.

La perla de tot el país, l'indret on segurament aportà Ulisses, és l'antiga Mèninx, l'illa de Gerba. Inoblidable ella, i inoblidable el camí per a anar-hi. La pista (caldrà fer-ne dos-cents quilòmetres) surt de Gabes, el Capis de les nostres cròniques, en línia recta cap a xaloc. No hem perdut de vista les últimes palmeres d'aquell oasi, quan d'altres i d'altres van sortint-nos-en al pas. Sense grans desnivells, el terror és accidentat, i cal travessar alguns *ueds*, desbordats de tant en tant, eixuts gairebé sempre. A mà esquerra, la planura dels sorrals de la platja s'uneix amb la planura de la mar. El cel (net i brillant damunt nostre) va a confondre-s'hi en l'horitzó, dins una calitja lluminosa. Lluny, molt lluny (perquè l'aigua aquí és superficial), dues naus solquen mandroses la calma del golf, gairebé desinflatades les veles. A mà dreta, cap a mig-jorn, es drecen les muntanyes Demmer, refugi de les tri-

bus berebers que no volgueren ajupir-se a la conquesta aràbiga. Allà viuen els Matmata, els troglodites dels geògrafs clàssics, en llurs habitacions excavades en la roca viva, resistent i rogenca.

Camells que, al mig de la carretera, s'escamarlen com un catre, davant l'automòbil; ruquets grisos i pacients que, en sentir-lo, emprenen un galop esbojarrat, fent perdre l'actitud de hieràtica indiferència al moro que els cavalca, i gairebé frega amb els peus a terra; dones afeixugades amb el gran fardell al cap i els infants a l'esquena, que amb el pit enfora, descalces i amb la cara descoberta, van i vénen del mercat llunyà; caravanes i campaments dels nòmades i ramats polsosos poblen el nostre camí. En l'aire el travessen, enrogallats i estridents, corbs que planen damunt les carronyes abandonades. Quilòmetres i quilòmetres de veure la mateixa gent, les mateixes bèsties, el mateix paisatge.

Ara, però, ens atansem a una muntanya, Djebel Tadjera, i desviem per anar a un dels seus contraforts, on hi ha el ksar Metameur. *Ksar* és el nom d'una aglomeració d'estranyes construccions (*ghorfás*), en pedra i guix. De volta parabòlica, es sobreposen les unes a les altres formant pisos, i hom hi puja de fora estant per unes pedres sortides, rudimentària escala. Exteriorment, el ksar és un recinte compacte: totes les portes s'obren dins els carrers i places, a l'objecte d'abrigar llurs habitants, agricultors sedentaris, del pillatge dels ramaders nòmades. De la mútua rapacitat es defensen amb les enginyosíssimes claus de fusta (obra cada una de l'amo, que sempre la

duu al damunt), i sobretot amb gossos. Magnífica raça, la del gos cabila. Semblant de cap al gos llop, una mica més petit, amb el pèl molt curt i tot blanc com la llet, és el guardià més ferotge. Presoner de la cadena tot el dia, udola estirant el coll com un tenor, i reganya els ullals, drets i punxeguts, que a la nit, amollat, faran bona presa. Per contra, ningú més pacífic i acollidor que els amos d'aquests terribles gossos.

Alí ben Mabruç Kadí, indígena de Gabes que ens tuteja de bon principi, omple vora nosaltres les funcions indeterminades que van de camàlic a guia. Donant-nos fe d'europèitzament, a canvi que el seu francès no passa d'esquemàtic, se'ns ha equipat, per recórrer aquelles terres abrusadores, com un fantàstic alpinista: això sí, sense deixar ni el petit fes vermell, amb la gran borla negra, ni el turbant. Aquest tipus singular, afaitat de clepsa, tatuat de mans i col·leccionista d'autògrafs que no sap llegir, serveix de torsimany i ens relaciona amb gent de Metameur.

Després de la correcta benvinguda estil oriental, em passen, galantment reomplert, el vas d'aram vogit on tots ells han begut. ¿Com refusar? Paladejo aquell beuratge. ¿Te? Potser sí, però amb tant de sucre i de tantes altres coses! Per polidesa reincideixo. La quitxalla saltironeja vora nostre. Les dones també s'acosten, ens parlen i riuen; riuen amb rialla d'infant. Entre aquests be-rebers és una mica esbravat l'islamisme. Volen que les retrati. Duc el kodak sense pel·lícula (un descuit tothom el té!), però no costa res de compondre el grup, enfocar,

moure el disparador. Així resten complagudes. Fet i fet, no sempre he tret millor partit d'una cambra carregada.

Els infants són plens de mocs i de lleganyes. En els adults, la brutícia, esdevinguda pàtina, contribueix al bronzejat de la pell amb el sol abusador i el salabrós polsim de la sorra. Els homes, amples d'espatlles i estrets de cintura, vesteixen de blanc o de burell. Velles abans d'hora, les dones, tenyits els cabells, alcofollats els ulls, pintat el que hom veu i el que hom endevina, amb grosses arracades, collars, braçalets i fermalls, recobreixen de teles amples i virolades la carn dura de llurs formes plenes. Homes i dones, típics exemplars de la vella raça nùmda, tots ens donen la mà en acomiadar-nos, amb aquell matís cordial i solemniós alhora, tan escaient, de les civilitzacions estàtiques.

Reprès el camí, poc després som a Medenín, un dels darrers nuclis de la resistència antieuropea. Avui és la capital dels Territoris del Sud, subjectes a control militar per llur situació fronterera amb el Sàhara i Trípoli. També els romans havien tingut fortament defensat el *limes tripolitanus*. El petit barri europeu de Medenín ha respectat, allunyant-se'n, el formidable ksar indígena. L'estructura d'aquest és la mateixa que a Metameur, però el conjunt de molta més grandària. Els ksars, amb l'acumulació de corbes parabòliques de les *ghorfes*, duen a la memòria un cert aspecte de l'arquitectura d'en Gaudí.

Ràpids davallam els centenars de metres de Medenín (darrer contrafort, des d'on hauríem resseguit tot el nostre itinerari si no fos la calitja de la mar), i la pista sempre

recta, orientada ara entre llevant i gregal, s'endinsa en la planura sorrenca. Vegetació baixa en el fons. Algun petit oasi. A mà esquerra tornem a veure la mar: és el golf de Bughrara, gairebé tancat. A mà dreta l'estany d'El-Melah, gairebé obert. Som a la regió dels aiguamolls marítics, on l'evaporació recobreix el llot groguenc d'una blanca eflorescència.

Zarzis, centre de la tribu dels Accara, vora la mar i enmig d'ample oasi, aprèn ara el conreu de l'olivera. Cap a ponent, Zian (l'antiga Zitha) mostra les ruïnes del seu fòrum i els vestigis de tres temples. La carretera gira a mestral, i arribem a Marsa-el-Kantara, el *Port del Pont*.

En el moll rudimentari, pintoresc amuntegament de càrrega malfardada, camells agenollats i indígenes asseguts en la tisora de les cames, bo i esperant la barca amb el diví repòs de l'home per a qui el temps no compta. Un freu cinc milles d'ample ens separa de Gerba, l'illa de la sorra d'or.

Anem-hi!